

Андрейцев Владислав Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права Навчально-наукового інституту держави і права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна академія управління персоналом, вул. Фроментівська, 2, Київ, Україна, 03039, andreitsev.v@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6189-4405>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Анотація. Зміни внесені до статті 12 Господарського кодексу України (далі – ГК України) щодо запровадження технічного регулювання як засобу державного технічного регулювання і забезпечення безпечності об'єктів підвищеної небезпеки, обумовлюють їх характеристику та зміст виконання суттєвих і додаткових вимог техногенно-технологічного забезпечення зазначених об'єктів, що пов'язано із їх безпекою визначеною у процесі стандартизації у такому регулюванні.

Питання технічного регулювання є доволі дискусійним в теорії господарського права, що потребує додаткової наукової дискусії вчених щодо юридичної інтерпретації, тобто регулювання як різновиду нормативно-правового регулювання і джерел господарського права.

Певною мірою це стосується і визначення конкретних процедур реалізації вимог процесу технічного регулювання об'єктів підвищеної небезпеки з урахуванням особливостей правового регулювання зазначених аспектів у законодавстві Європейського Союзу та його спеціально прийнятих директив.

Стаття є актуальною відповідно до реалій використання об'єктів підвищеної небезпеки з точки зору господарювання та гарантування їх безпеки в сучасних умовах соціально-економічного сталого розвитку.

Ключові слова: об'єкти підвищеної небезпеки, господарська діяльність, технічне регулювання.

Andreitsev Vladyslav Volodymyrovych,

Candidate of Law, Associate Professor at the Department of Civil Law and International Law of the Educational and Scientific Institute of Law named after Prince Vladimir the Great, Interregional Academy of Personnel Management, 2 Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039, andreitsev.v@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6189-4405>

REGULATORY AND LEGAL BASIS OF TECHNICAL REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITY RELATED WITH EXTREMELY DANGEROUS OBJECTS IN THE ECONOMIC SPHERE: ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS

Abstract. Amendments made to Article 12 of the Economic Code of Ukraine regarding the introduction of technical regulation as a means of state technical regulation and ensuring the safety of extremely dangerous objects, determine their characteristics and the content of the fulfillment of essential and additional requirements for technogenic and technological providing of the specified objects, which is related to their safety determined in the process of standardization in such regulation.

The issue of technical regulation is quite debatable in the theory of economic law, which requires additional scientific discussion by scientists regarding legal interpretation, i.e. regulation as a type of legal regulation and sources of economic law.

To some extent, this also applies to the definition of specific procedures for implementing the requirements of the technical regulation process of technical regulation of extremely dangerous objects, taking into account the peculiarities of the legal regulation of the specified aspects in the legislation of the European Union and its specially adopted directives.

The article is relevant in accordance with the realities of using of extremely dangerous objects from the point of view of management and guaranteeing their safety in modern conditions of socio-economic sustainable development.

Key words: objects of increased danger, economic activity, technical regulation.

Відповідно до статті 12 Господарського кодексу України (далі – ГК України) держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економіко-соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності.

Серед основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання ГК України передбачив у внесених змінах, зокрема, технічне регулювання та інші засоби державно-правового впливу на суб'єктів господарювання.

В господарсько-правовій літературі засоби державного регулювання розглядаються з різних позицій аналізу змісту частини другої статті 12 ГК України.

Акад. В.К. Мамутов розглядав технічне регулювання у сфері господарювання, як частину правового регулювання та одну із форм участі держави у сфері господарювання [1, 207].

Ю.С. Атаманова аналізувала вищезазначені засоби в якості засобів економічного характеру [2, 155].

О.П. Подцерковний, досліджуючи свого часу грошові зобов'язання господарського призначення, акцентує увагу на пряме та непряме економічне та інше стимулювання методами державного впливу на зазначену сферу господарських відносин [3, 67-68].

Д.В. Задихайло зазначає, що доктринально в господарському праві засоби державного регулювання поділяють на прямі та непрямі, при цьому непряме державне регулювання господарської діяльності здійснюється за допомогою економічних методів, а пряме відповідно шляхом реєстрації суб'єктів господарювання, ліцензування, розроблення стандартів, контролю за їх дотриманням тощо [4, 59-60].

В доповнення висловленого Д.В. Задихайло відзначає, що системі технічного регулювання України на ринку, бракує ризик орієнтованого підходу і до запровадження технічних регламентів, оцінки відповідності окремих видів продукції, які становлять ризик для життя і здоров'я людини та навколишнього середовища, здійснюється шляхом її сертифікації у системі сертифікації УкрСЕПРО [4, 71], що підсилює актуальність цієї проблематики.

В.С. Щербина умовно поділив всі засоби державного регулювання господарської діяльності на три групи: економіко-правові, організаційно-правові та юридичні (правові) засоби [5, 492-493].

З урахуванням внесених змін до ГК України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про

технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-VIII від 15 січня 2015 року (зі змінами) [6] введена категорія «технічного регулювання у сферу господарювання», розроблення та прийняття системи технічних регламентів, стандартів, кодексів усталеної практики та технічних умов сьогодні наявні юридичні підстави виділення окремої групи нормативно-технічних засобів державного регулювання господарської діяльності, особливо пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, спрямованих на забезпечення безпечності зазначеної діяльності, експлуатації їх компонентів, зокрема машин, механізмів, обладнання, устаткування тощо в контексті адаптації господарського законодавства до вимог законодавства ЄС.

Скажімо, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII від 23 травня 2017 року виділяє дві групи об'єктів підвищеної небезпеки [7].

До першої групи віднесено, зокрема діяльність щодо видобування нафти та природного газу на континентальному шельфі, кар'єри для видобування корисних копалин відкритим способом, їх перероблення чи збагачення на місці на площі понад 25 Га, або видобування на площі понад 150 Га, трубопроводи для транспортування газу, нафти діаметром понад 800 мм і довжиною понад 40 км.

Друга категорія видів таких об'єктів включає установки, обладнання для видобування корисних копалин (крім місцевого значення, їх перероблення, збагачення).

В науково-практичному коментарі до частини першої статті 15 ГК України П.Г. Поманджук вказує, що технічне регулювання є одним із засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання [8, 39-41].

Тому, нормативно-правові основи технічного регулювання господарської діяльності, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки складають переважно технічні регламенти, а також стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, аналіз яких проводиться відповідно до змін, внесених в редакції Закону України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року № 1315-VII [9].

З огляду на викладене, доцільна аналітична характеристика кожного із засобів нормативно-технічного регулювання господарської діяльності як різновиду впливу державно-техногенного правового регулювання щодо використання технічних об'єктів і систем підвищеної небезпеки з орієнтацією на забезпечення їх безпеки для здоров'я і життя людей, навколиш-

нього природного середовища, як пріоритетної конституційно-правової вимоги соціально-економічного сталого розвитку України.

Зазначені документи, виходячи із аналізу цієї статті спрямовані на технічне регулювання у сфері господарювання, що слідує із буквального розуміння цієї назви «Технічне регулювання у сфері господарювання».

Технічне регулювання у сфері господарювання є різновидом державного регулювання господарської діяльності, яке запроваджено в редакції Закону України від 1 грудня 2005 року, яка передбачила застосування у сфері господарювання зазначених вище засобів.

В юридичній літературі, в той же час окремі автори зазначають, зокрема, що введення у законодавство України терміну «технічне регулювання» не відповідає дев'ятому принципу (дотримання міжнародних та регіональних правил і процедур стандартизації), що спричиняє неточне та не зрозуміле для іноземних партнерів сприйняття цього словосполучення, тим більше, що його прямиий переклад також унеможливується [10, 136].

В цьому зв'язку висвітлене вище положення дещо не узгоджується з висновком відомого англійського професора У. Батлера про те, що з усіх кодексів, прийнятих у країнах СНД з початку переходу до ринкової економіки, Господарський кодекс України є найбільш визначальною інноваційною частиною законодавства [11, 17].

Українська енциклопедична юридична література не містить визначення терміну «технічне регулювання», втім в деталях описує значення техніко-юридичних норм, як формально визначених правил взаємодії людей з об'єктами природи, засобами виробництва і транспорту, знаряддями праці та предметами особистого користування, які встановлюються та санкціонуються державами, відповідними господарюючими структурами та іншими суб'єктами для забезпечення належних умов життєдіяльності людей, охорони їхнього здоров'я, праці та природного середовища, якості і безпеки техніки, технології тощо та включають технічні, технологічні, будівельні, протипожежні, санітарно-гігієнічні, агрономічні, зоотехнічні, гідротехнічні, екологічні та інші приписи, які дістали позитивну соціальну оцінку і закріплені у відповідних нормативно-технічних документах [12, 884].

Цілком логічно, що Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-VIII від 15 січня 2015 року (зі змінами) [6] визначає словосполучення «технічне регу-

лювання» як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з нею процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції та інших видів державного нагляду (контролю).

Відповідно, визначається технічний регламент, як нормативно-правовий акт, в якому містяться характеристики продукції, або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, додержання яких є обов'язковим, що може також включати або виключно стосуватися вимоги до термінології, позначень, пакування, маркування та етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва.

Метою прийняття технічних регламентів є гарантований захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману.

Технічні регламенти розробляються, приймаються та застосовуються на основі принципів, установлених Угодою Світової організації торгівлі «Про технічні бар'єри у торгівлі», що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 року [13].

Технічні регламенти розробляються на підставі:

а) міжнародних стандартів, прийнятих або тих, що перебувають на завершальній стадії розроблення, чи їх відповідних частин, за винятком якщо міжнародні стандарти чи їх відповідні частини є неадекватними або не відповідають засобам для досягнення визначених цілей прийняття, зокрема внаслідок суттєвих кліматичних чи географічних чинників або технологічних ускладнень;

б) регіональних стандартів, національних стандартів України чи інших держав, актів законодавства Європейського Союзу, інших економічних об'єднань або інших держав чи відповідних частин таких стандартів і актів законодавства.

Технічні стандарти затверджується законами, актами Кабінету Міністрів України та центральним органом виконавчої влади.

Технічні регламенти спрямовані на:

а) визначення видів продукції або пов'язаних з нею процесів чи методів виробництва, на

які поширюється дія технічних регламентів, та в разі потреби визначення видів продукції або пов'язаних з нею процесів чи методів виробництва, на які не поширюється дія цих технічних регламентів;

б) технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, що вводиться в обіг, реалізується на ринку або вводиться в експлуатацію, а у випадках, визначених частиною другою статті 11 цього Закону – перебуває в експлуатації. Зазначені технічні вимоги можуть бути визначені як суттєві вимоги, що передбачають рівень захисту суспільних інтересів та формулюються з точки зору результатів, яких необхідно досягти;

в) права та обов'язки суб'єктів господарювання, інших осіб щодо введення продукції в обіг, надання її на ринок або введення її в експлуатацію, а у випадках, визначених частиною другою статті 11 цього Закону – її експлуатації;

г) вимоги щодо надання супровідної інформації про продукцію для споживачів (користувачів), зокрема маркування, інструкцій з користування;

д) спеціальні вимоги щодо здійснення державного ринкового нагляду стосовно продукції.

Крім того, технічні регламенти, які передбачають проведення процедури оцінки відповідності мають містити:

а) процедури оцінки відповідності, які повинні або можуть застосовуватися для оцінки відповідності продукції технічним вимогам, визначеним у технічних регламентах, а в разі якщо такі процедури затверджені іншими нормативно-правовими актами – посилання на них;

б) спеціальні вимоги до призначених органів, їх обов'язки (у разі якщо технічними регламентами передбачене застосування процедур оцінки відповідності із залученням призначених органів);

в) вимоги щодо складання, зберігання та надання органам державного ринкового нагляду декларації про відповідність та технічної документації;

г) правила та умови нанесення знака відповідності технічним регламентам.

Узагальнення нормотворчої практики розроблення, погодження та введення в дію технічних регламентів, дозволяє виділити їх різновиди за сферою правозастосування щодо:

а) безпеки окремих об'єктів підвищеної небезпеки (машин) [14];

б) об'єктів що експлуатується в небезпечних середовищах [15];

в) Технічні регламенти щодо обмеження використання небезпечних речовин в окремих

об'єктах підвищеної небезпеки, їх частинах, або агрегатах [16];

г) вимог до екодизайну окремого обладнання та приладів, конструкцій [17];

д) визначення вимоги безпеки окремих небезпечних матеріалів [18];

е) різних сфер господарювання та утворення небезпечних відходів [18];

ж) екологічного маркування [19].

Особливістю зазначених та інших технічних регламентів як документів нормативно-технічного регулювання об'єктів підвищеної небезпеки, їх складових частин та компонентів з точки зору технічного забезпечення їх функціонування, відвернення негативного впливу на життя і здоров'я людей, довкілля, інших цінностей, що є додатковою гарантією їх безпечності.

Аналіз зазначених нормативно-технічних актів дає підстави вести мову про загальні питання їх безпечності та особливості з урахуванням технічних характеристик окремих об'єктів підвищеної небезпеки та використовуваних в них небезпечних властивостей шкідливих речовин (сумішей), що можуть викликати негативні економічні, соціальні, екологічні та технічні наслідки.

Як правило, вимоги щодо безпечності містяться в окремому розділі «Суттєві вимоги щодо безпеки та охорони здоров'я, яким повинні відповідати небезпечні об'єкти», або в розділі, чи в додатках до відповідного регламенту під більш лаконічної назви «Суттєві вимоги щодо безпечності», «Суттєві вимоги» тощо.

«Суттєві вимоги» передбачають зобов'язання відповідного суб'єкта – виробника, уповноваженого представника тощо щодо забезпечення проведення оцінки ризиків з метою визначення суттєвих вимог щодо безпеки та охорони здоров'я, які застосовуються до цих об'єктів та врахування результатів оцінки цих ризиків.

Окремі технічні регламенти передбачають загальні та додаткові суттєві вимоги щодо безпеки, які є обов'язковими [14], для осіб, які обслуговують їх окремі властивості небезпечного характеру.

При цьому застосовуються такі принципи інтегрування безпеки:

– об'єднання професіоналізму щодо розроблення об'єктів підвищеної небезпеки та їх використання за призначенням без ризиків для людей, стану безпечності довкілля;

– максимальна спрямованість зниження ризиків, об'єктів підвищеної небезпеки, інформування користувачів про залишкові ризики, зазначення доцільності засобів індивідуального захисту;

– прогнозування застосування об'єктів підвищеної небезпеки за призначенням в нестандартних ситуаціях;

– запобігання можливості їх неналежного використання, що зумовлює виникнення ризику;

– надійна комплектація об'єктів підвищеної безпеки необхідним спеціалізованим обладнанням, інструментами для безпечного налагодження, технічного обслуговування та експлуатації;

– застосування матеріалів для створення об'єктів підвищеної небезпеки та відповідних виробів, які не повинні становити загрози виникнення небезпеки для здоров'я людини, довкілля, інших цінностей;

– забезпечення належного освітлення щодо профілактики обслуговування об'єктів підвищеної небезпеки, проведення їх перевірки і налагодження та зберігання, ефективного використання;

– виключення будь-якої можливості прояву небезпеки, внаслідок втрати стійкості їх агрегатів та складових частин;

– зниження до мінімального рівня виникнення будь-яких стресів операторів та ризиків щодо функціональної діяльності, унеможливлення створення небезпечного середовища, створення умов та засобів безперешкодного їх виведення з експлуатації в надзвичайних ситуаціях та безпечного управління цими об'єктами.

Значна частина загальних суттєвих вимог стосується виконання попереджувальних заходів щодо захисту об'єктів підвищеної небезпеки, зокрема механізмів, обладнання, машин від механічних небезпек під час експлуатації, обслуговування тощо, включаючи ризики від інших можливих небезпек (електричної енергії, шуму, вібрації, випромінювання природних електричних розрядів та ін.).

Вказаним Технічним регламентом передбачені також додаткові суттєві вимоги щодо безпеки та охорони здоров'я, які повинні бути виконані під час розроблення та вироблення певних типів об'єктів підвищеної небезпеки (машин); щодо запобігання специфічним небезпекам, пов'язаним з їх динамікою пересування, під час виконання піднімальних робіт, передбачених для проведення підземних робіт, піднімання, спускання людей тощо.

Виконання цих вимог дозволяє створювати надійні та ефективні системи, що забезпечують безпеку їх користування, виробництва, експлуатації та використання за призначенням на відповідно встановлений термін.

Певний науково-практичний інтерес має Технічний регламент обладнання, що працює під тиском, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2019 року № 27 [14], розроблений з метою імплементації положень Директиви 2014/68 ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 15 травня 2014 року «Про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно надання на ринку обладнання, що працює під тиском».

Зокрема, вказаний Технічний регламент передбачає суттєві вимоги щодо безпечності об'єктів підвищеної небезпеки: щодо зобов'язань забезпечення безпечності для такого обладнання, які застосовуються для агрегатів у разі існування такої загрози.

Ці вимоги є обов'язковими і застосовуються у разі, якщо існує загроза обладнання, що працює під тиском під час використання в умовах обґрунтовано передбачених виробництв [15].

На виробника покладається обов'язок аналізувати загрози і ризики для виявлення саме тих, які впливають на його обладнання з огляду на тиск, який зобов'язаний проектувати та конструювати таке обладнання, виходячи із результатів проведеного аналізу.

При цьому, він має обов'язково враховувати сучасний стан технічного розвитку та існуючу практику застосування новітніх технологій, проводити техніко-економічне маркування, щодо відповідності високому ступеню захисту здоров'я людей і забезпечення безпеки.

Суттєві вимоги ставляться щодо безпечності та передбачають загальні питання, щодо проектування, зокрема, стосовно належної міцності, стійкості до тиску та інших аспектів навантаження, щодо опору, методу експериментального навантаження, забезпечення безпечного поведіння та експлуатації засобів перевірки, засобів дренажування і видалення повітря, корозії або інших хімічних впливів, зносу, стосовно агрегатів, заповнення та споживання, захист від перевищення допустимих меж, запобігання пристроїв, зокрема, пристроїв обмеження тиску, критеріїв контролю температури, запобігання пожежі, процедури виробництва, підготовки складових частин, нерозділених з'єднань, неруйнівного випробування, термообробки, простежуваність, остаточної оцінки, остаточної перевірки, контрольного випробування, перевірки запобіжних пристроїв, маркування та етикетування тощо.

У спеціальному Додатку «2» містяться обов'язкові суттєві вимоги щодо захисту здоров'я та безпеки під час проектування і виготовлення

обладнання та захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах, які цілісно передбачають: загальні та особливі вимоги до вказаних об'єктів, призначених до використання в спеціальних вибухонебезпечних середовищах, зокрема щодо перевірки та обслуговування, маркування, інструктивних положень, вибуху матеріалів, проектування і виготовлення, запобігання витокам, відкладання типу додаткових засобів захисту, захист від інших небезпек, перевантаження обладнання, потенційним джерелам займання, небезпеки з блукаючими струмами, пов'язані з перегрівом, із впливом ззовні, вимоги до захисних пристроїв, блоків управління та індикації, вимоги до пристроїв з витривалою функцією, вимог інтеграції щодо систем, небезпек, пов'язаних із з'єднаннями, розміщення пристроїв попередження, спеціальні вимоги до обладнання спеціальних категорій в небезпечних середовищах (викликаних газами, парами, туманами, створених мало повітря ними сумішами тощо).

З проаналізованого матеріалу випливає попередній висновок про доцільність уніфікації змісту технічних регламентів шляхом консолідації загальних вимог щодо безпечності в базовому Технічному регламенті, а «спеціальні» вимоги, що слідує із характеру об'єктів підвищеної небезпеки, поведіння з небезпечними речовинами та відходами, ступеня небезпеки виробництва доцільно формулювати в окремих технічних регламентах щодо особливостей господарської діяльності, використання об'єктів підвищеної небезпеки та поведіння з небезпечними хімічними та іншими шкідливими речовинами та відходами небезпечного виробництва, експлуатації небезпечних технічних систем та механізмів.

Це сприяло б кількісному зменшенню технічних регламентів, економії фінансових та інтелектуальних витрат на підготовку нормативно-технічних засобів державного регулювання і науково-технічного обґрунтування вказаних нормативно-технічних документів, як засобів технічного регулювання у сфері господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки аналізованої сфери.

Важливим засобом технічно-правового забезпечення господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки ГК України (стаття 15) визначає стандарти, застосування яких та їх окремих положень є обов'язковим для суб'єктів господарювання, якщо на них є посилення в технічних регламентах, угод учасників щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в цих угодах наявні посилення

на певні стандарти та виробників і постачальників продукції, що склали декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосували позначення цих стандартів під час її маркування (частина друга статті 15).

Пункт 3 частини другої статті 92 Конституції України передбачає, що виключно законами України передбачається «порядок встановлення державних стандартів», відповідно юридичну основу стандартизації складає спеціальний Закон України «Про стандартизацію» № 1315-VII від 5 червня 2014 року (з подальшими змінами) [9].

Закон наводить визначення стандартів, їх види, процедуру стандартизації, а також передбачає нормативні документи у формі кодексів усталеної практики та технічних умов як засобів технічного регулювання у сфері господарювання в галузі економіки.

Відповідно, стандарт – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері, господарювання.

Розроблення, погодження, експертиза та введення в чинність стандартів проводиться в процесі стандартизації тобто діяльності щодо встановлення положень для загального та системного використання стосовно наявних чи потенційних завдань, яка спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у відповідній сфері.

Закон України «Про стандартизацію» поділяє стандарти на такі різновиди: європейські; міждержавні; міжнародні; національні; регіональні.

Національні стандарти розробляються і оприлюднюються в порядку національної стандартизації, що здійснюється на рівні держави України.

Мета стандартизації полягає в забезпеченні відповідності об'єкта стандартизації її основному цільовому призначенню; сумісності взаємопов'язаності об'єктів стандартизації; раціонального виробництва у процесі застосування визнаних правил, настанов і процедур; безпечності довкілля, економії всіх ресурсів; охорони життя і здоров'я людей; безпечності праці; реалізації прав та інтересів споживачів; усунення технічних бар'єрів у торгівлі, запобігання їх виникнення, підтримання розвитку міжнародної конкуренції, правомочності продукції.

Законодавчо об'єктами стандартизації визнано: правила, процедури, функції, методи, діяльність чи її результати, зокрема продукція, системи управління, персонал; обладнання, системи, матеріали, складники, їх сумісність; вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування тощо.

В цьому контексті важливе нормативно-технічне значення має Державний стандарт України «Безпека у надзвичайних ситуаціях». Терміни та визначення основних понять № 3891:2013 [19], який є обов'язковим для використання органами виконавчої влади України, організаціями, установами, підприємствами незалежно від форм власності, їх діяльності щодо прогнозування, запобігання, виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Тому, не можна поділити висловлювання щодо рекомендаційного характеру стандартів, добровільного їх додержання [10, 142], оскільки йдеться про пріоритет безпечності відповідних ризикових об'єктів та їх юридичного призначення.

Інше питання що унеможливорює розробку та введення в дію стандартів, які в порушення законодавчих визначень окремих понять, встановлюють визначення понять виключно стандартизованого рівня, що породжує суперечність юридичних термінів та хибність істотних ознак, встановлених стандартом всупереч визначених законодавством понять стандарту, а це ускладнює процес правозастосування в Україні (неузгодження приписів статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року [20]).

Безпека у надзвичайних ситуаціях розглядається як стан захищеності населення, об'єктів економіки та довкілля від загроз у надзвичайних ситуаціях.

Визначальне значення вказаний стандарт приділяє оцінюванню ризику в процесі ідентифікації небезпеки та можливих джерел її походження, дослідження механізму її виникнення, оцінювання, ймовірності виникнення інтенсифікації небезпечних подій та їх наслідків.

Держстандарт визначає організаційні механізми єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, що включає центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи з відповідними силами і засобами, які здійснюють нагляд щодо забезпечення техногенної та природної безпеки, організують проведення робіт із запобігання техногенним та природним надзвичайним ситуаціям, реагування

у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат.

Єдина державна система запобігання та реагування на надзвичайні ситуації включає наступні складові підсистеми: інформаційно-аналітичну; зв'язку; оповіщення щодо надзвичайних ситуацій; аварійна (пошукова)-аварійна служба; державна служба медицини катастроф; аварійно-відновлювальні формування; комплекс технічних засобів щодо виконання робіт у зоні надзвичайної ситуації; пункт управління ЄДС НС.

В спеціальних дослідженнях пропонуються, базові елементи, які має включати система державних стандартів з техногенної та екологічної безпеки [21, 17].

Тому, державні стандарти є важливим регулятивним і гарантійним нормативно-правовим документом технічного регулювання і забезпечення техногенної і екологічної безпеки потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки, що є у власності або користуванні суб'єктів господарювання.

У системі технічного регулювання діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, важливу регулюючу роль виконують, зокрема, **кодекси ustalеної практики і технічні умови.**

Кодекс ustalеної практики – різновид нормативно-технічних документів, які містять приписи рекомендаційного призначення щодо практики або процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування та експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів, зокрема підвищеної небезпеки.

Технічні умови відповідно – це різновид нормативно-технічних документів, що встановлюють технічні вимоги, яким повинні відповідати об'єкти підвищеної небезпеки, вироблена на них продукція, технологічний процес або технічна послуга, пов'язана з їх обслуговуванням, яка визначає процедури, за допомогою яких оцінюється рівень їх дотримання у процесі використання (експлуатації) цих об'єктів.

Отже, *технічне регулювання* – особлива сфера нормативно-технічного регулювання і виконання вимог безпеки у процесі планування, проектування, будівництва, використання та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки, їх коригування до рівня допустимого (прийняттого) господарсько-екологічного ризику, їх негативного впливу на довкілля, здоров'я та життя фізичних осіб, інших цінностей і виступає додатковою техніко-юридичною гарантією відвернення негативного впливу на стан довкілля, здоров'я і життя людей, корегування цих проце-

сів до показників прийняттого господарсько-екологічного ризику.

На підставі викладених положень чинного законодавства та доктринальних підходів вчених господарсько-правової науки та еколого-безпекових вимог, їх аналізу, синтезу та узагальнення і оцінки, можна сформулювати наступні висновки:

По-перше, визначити технічне регулювання, як юридичну форму та різновид державно-правового регулювання, засіб державного впливу на господарську діяльність, зокрема пов'язану з об'єктами підвищеної небезпеки, щодо додержання і забезпечення вимог безпеки у процесі використання таких об'єктів при здійсненні небезпечної діяльності, поводження з небезпечними речовинами, їх сумішами і відходами, а також машин, механізмів, технічних систем та обладнання підвищеної небезпеки, продукції тощо, гарантування їх відповідності нормативно-технічним документам (технічним регламентам, стандартам, кодексам усталеної практики, технічним умовам), виробництва сертифікованої якісної та безпечної конкурентної продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

По-друге, технічне регулювання, як засіб державного регулювання та форма участі держави у сфері господарювання відповідно до приписів ГК України передбачає у нормативно-технічних документах основних та додаткових вимогах забезпечення безпечності функціонуючих підприємств, їх технічних, технологічних систем, комплексів, устаткування та обладнання щодо безпечного використання, експлуатації та здійснення безпечної господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, на яких здійснюється поводження з небезпечними речовинами.

По-третє, технічне регулювання виступає додатковою нормативно-технічною гарантією створення безпечних господарських об'єктів експлуатації технічних, технологічних споруд, устаткування, механізмів різних сфер господарювання на рівні вимог законодавства України та міжнародно-правових документів, ратифікованими Парламентом України, з метою забезпечення безпеки та відвернення негативного впливу на довкілля, здоров'я та життя громадян, інтересів Українського народу та безпеки держави України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мамутов В.К. Господарський кодекс у системі правового забезпечення економіки в Україні. Право України. 2012, № 1-2. С. 207.
2. Атаманова Ю.С. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави. Монографія. Х., Вид-во «ФІНН» 2008. с. 155.
3. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. К., Юстініан. 2006. 424 с.
4. Задихайло Д.В. Засоби державного регулювання господарської діяльності. Ліцензування та патентування господарської діяльності. Державна система стандартизації та сертифікації. Господарське право. Підручник За ред. Д.В. Задихайла, В.М. Пашкова, Х., Право. 2012. С. 58-71.
5. Щербина В.С. Вибране. Збірка статей. К., Ліра, К., 2015. 607 с.
6. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України № 124-VIII від 15 січня 2015 року (зі змінами) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 14. Ст. 96.
7. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України № 2059-VIII від 23 травня 2017 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України, 2017, № 29, – Ст. 315.
8. Поманджук Т.Г. Коментар до статті 15 Глави II. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. За заг. ред. В.С. Щербини, Н.Б. Пацуриї, К., Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
9. Про стандартизацію: Закон України № 1315-VII від 5 червня 2014 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 31. Ст. 1058.
10. Попович Т.Г. Стандартизація як опосередкований засіб забезпечення прав та інтересів осіб в умовах збройних конфліктів. Міжнародно-правові та законодавчі засади реалізації й захисту прав та інтересів учасників приватних відносин в умовах збройних конфліктів. Збірник наукових праць. К., 2018. С. 122-146.
11. Butler W.E. Economic code of Ukraine. London. Wildy, Simon's and Hill. Publishing. 2004. P. IX.
12. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. акад. Ю.С. Шемшученка. К., Юриддумка. 2007. 992 с.
13. Про заснування Світової організації торгівлі: Угода СОТ від 15 квітня 1994 року / Офіційний вісник України від 05.07.2010. № 48, / № 33, 2010, ст. 970; № 84, 2010, ст. 298, стаття 1601.
14. Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин: Постанова Кабінету Міністрів України № 62 від 30 січня 2013 року / Офіційний вісник України. 2013. № 9. Ст. 344.
15. Про затвердження Технічного регламенту обладнання, що працює під тиском: Постанова Кабінету Міністрів України № 27 від 16 січня 2019 року / Урядовий кур'єр. 2019. 23 січня. № 14. С. 5-12.
16. Про затвердження Технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах: Постанова Кабінету Міністрів України № 1055 від 28 грудня 2016 року / Урядовий кур'єр. 2017. 31 січня № 18. С. 7-12.

17. Про затвердження Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні: Постанова Кабінету Міністрів України № 139 від 10 березня 2017 року; Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну безсаліникових автономних циркуляційних насосів та безсаліникових циркуляційних насосів, інтегрованих у пристрої: Постанова Кабінету Міністрів України № 153 від 27 лютого 2019 року / Урядовий кур'єр. 2019. 12 березня № 48. С. 7; Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для малих, середніх та великих силових трансформаторів: Постанова Кабінету Міністрів України № 152 від 27 лютого 2019 року / Урядовий кур'єр. 2019. 13 березня № 49. С. 12-13; Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну водяних насосів: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 року № 154 / Урядовий кур'єр. 2019. 14 березня № 50. С. 8; Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для електродвигунів: Постанова Кабінету Міністрів України № 157 від 27 лютого 2019 року / Урядовий кур'єр. 2019. 15 березня. № 51. С. 10.
18. Про затвердження Технічного регламенту вибухових матеріалів промислового призначення: Постанова Кабінету Міністрів України № 802 від 3 жовтня 2018 року / Урядовий кур'єр. 2018. 6 жовтня № 188. С. 8-12.
19. ДСТУ 3891:2013. Про прийняття національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами, затвердження національних стандартів України, скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні Наказ від 14.10.2013 № 1231 Державний Стандарт України. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту УкрНДІЦЗ.
20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України № 1264-ХІІ від 25 червня 1991 року / Відомості Верховної Ради України, 1991. № 41. Ст. 546.
21. Розробка базових елементів державних стандартів екологічної безпеки з метою створення системи прогнозування та попередження неядерних катастроф і аварій: Звіт про науково-дослідну роботу виконаний в Харківському державному технічному університеті будівництва і архітектури (ХДТУБА) від 27 грудня 1996 року. Х., 1996. – 38 с.
- [Economic and legal provision of innovative politicians of the state] *Monohrafiya. Vydavnytstvo "FINN"* Kharkiv 155 [in Ukrainian].
3. Podtserkovnyy, O.P. (2006). Hroshovizobov'yazannya hospodarskoho kharakteru: problemy teorii i praktyky. [Monetary obligations of an economic character: problems of theory and practice] *Yustinian* Kyiv 424 [in Ukrainian].
4. Zadykhaylo, D.V. (2012). Zasoby derzhavnoho rehulyuvannya hospodarskoyi diyalnosti. Litsenzuvannya ta patentuvannya hospodarskoyi diyalnosti. Derzhavna systema standartyzatsiyi ta sertyfikatsiyi. *Hospodarske pravo*. [Means of state regulation of economic activity. Licensing and patenting of economic activities. State system of standardization and certification. Economic law] *Pidruchnyk Za red. D.V. Zadykhayla, V.M. Pashkova, Pravo* Kharkiv 58-71 [in Ukrainian].
5. Shcherbyna, V.S. (2015). Vybrane. [Selected] *Zbirka statey. Lira* Kyiv 607 [in Ukrainian].
6. Pro tekhnichni rehlementy ta otsinku vidpovidnosti: Zakon Ukrayiny № 124-VIII від 15 sichnya 2015 roku (zi zminamy) [On technical regulations and conformity assessment: Law of Ukraine № 124-VIII of January 15, 2015 (as amended)] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 14. St. 96 [in Ukrainian].
7. Pro otsinku vplyvu na dovkillya: Zakon Ukrayiny № 2059-VIII від 23 travnya 2017 roku [About environmental impact assessment: Law of Ukraine № 2059-VIII of May 23, 2017] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 29. St. 315 [in Ukrainian].
8. Pomandzhuk, T.H. (2019). Komentar do statti 15 Hlavy II. Naukovo-praktychnyy komentar Hospodarskoho kodeksu Ukrayiny. [Commentary on Article 15 of Chapter II. Scientific and practical commentary on the Economic Code of Ukraine] *Za zah. red. V.S. Shcherbyny, N.B. Patsuriyi, Yurinkom Inter* Kyiv 816 [in Ukrainian].
9. Pro standartyzatsiyu: Zakon Ukrayiny № 1315-VII від 5 chervnya 2014 roku [About standardization: Law of Ukraine № 1315-VII of June 5, 2014] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 31. St. 1058 [in Ukrainian].
10. Popovych, T.H. (2018). Standartyzatsiya yak oposedkovanyy zasib zabezpechennya prav ta interesiv osib v umovakh zbroynykh konfliktiv. [Standardization as an indirect means of provision the rights and interests of individuals in the conditions of armed conflicts] *Mizhnarodno pravovi ta zakonodavchi zasady realizatsiyi y zakhystu prav ta interesiv uchasykiv pryvatnykh vidnosyn v umovakh zbroynykh konfliktiv. Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv 122-146 [in Ukrainian].
11. Butler W.E. (2004). Economic code of Ukraine. *Wildy Simon's and Hill. Publishing*. London IX. [in English].
12. Velykyy entsyklopedychnyy yurydychnyy slovnyk. (2007). [Large encyclopedic legal dictionary] *Za red. akad. Shemshuchenka, Yu.S. Yurydychna dumka* Kyiv 992 [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Mamutov, V.K. (2012). Hospodarskyu kodeks u systemi pravovoho zabezpechennya ekonomiky v Ukraini. [The Economic Code in the system of legal provision of the economy in Ukraine] *Pravo Ukrainy*. № 1-2 Kyiv 207 [in Ukrainian].
2. Atamanova, Yu.S. (2008). Hospodarsko-pravove zabezpechennya innovatsiyanoi polityky derzhavy.

13. Pro zasnuvannya svitovoyi orhanizatsiyi torhivli: Uhoda SOT vid 15 kvitnya 1994 roku [About the establishment of the World Trade Organization: Agreement April 15, 1994] *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine* 2010, № 48, / № 33, st. 970; 2010, № 84, st. 1601 [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu bezpeky mashyn [On the approval of the Technical Regulation of Machine Safety: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 62 of January 30, 2013] *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine* 2013. № 9. St. 344 [in Ukrainian].
15. Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu obladnannya, shcho pratsuyeye pid tyskom [On approval of the Technical Regulation of pressure equipment: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 27 of January 16, 2019] *Uryadovyi kuyer – Government Courier* of January 23, 2019. № 14. 5-12 [in Ukrainian].
16. Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu obladnannya ta zakhysnykh system, pryznachenykh dlya vykorystannya v potentsiyno vybukhonebezpechnykh seredovyshchakh [On the approval of the Technical Regulations of equipment and protective systems intended for use in potentially explosive environments: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1055 of December 28, 2016] *Uryadovyi kuyer – Government Courier* of January 31, 2017. № 18. 7-12 [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu obmezhenya vykorystannya deyakykh nebezpechnykh rehovyn v elektrychnomu ta elektronnomu obladnanni [On the approval of the Technical Regulation on the restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 139 of March 10, 2017] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]; Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu shchodo vymoh do ekodyzaynu bezsal nykovykh avtonomnykh tsyrkulyatsiynykh nasosiv ta bezsal nykovykh tsyrkulyatsiynykh nasosiv, intehrovanykh u prystroyi [On the approval of the Technical Regulation on the requirements for the eco-design of glandless autonomous circulation pumps and glandless circulation pumps integrated into the device: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 153 of February 27 2019] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]; Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu shchodo vymoh do ekodyzaynu dlya malykh, serednikh ta velykykh sylovykh transformatoriv [On the approval of the Technical Regulation on eco-design requirements for small, medium and large power transformers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 152 of February 27 2019] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]; Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu shchodo vymoh do ekodyzaynu vodyanykh nasosiv [On the approval of the Technical Regulation on the requirements for the eco-design of water pumps: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 154 of February 27 2019] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]; Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu shchodo vymoh do ekodyzaynu dlya elektrodvyhuniv [On the approval of the Technical Regulation on eco-design requirements for electric motors: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 157 of February 27 2019] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennya Tekhnichnoho rehlamentu vybukhovyykh materialiv promyslovoho pryznachennya [On the approval of the Technical Regulation of explosive materials for industrial use: On the approval of the Technical Regulation of explosive materials for industrial use № 802 of October 3, 2018] *Uryadovyi kuyer – Government Courier* of October 6, 2018. № 188. 8-12 [in Ukrainian].
19. DSTU 3891:2013. Pro pryynyattya natsionalnykh standartiv Ukrayiny, harmonizovanykh z mizhnarodnyimi ta yevropeyskymy standartamy, zatverdzhennya natsionalnykh standartiv Ukrayiny, skasuvannya normatyvnykh dokumentiv Ukrayiny ta mizhderzhavnykh standartiv v Ukrayini [On the adoption of national standards of Ukraine, harmonized with international and European standards, approval of national standards of Ukraine, cancellation of regulatory documents of Ukraine and interstate standards in Ukraine: Order of October 14 2013 № 1231] State Standard of Ukraine. Ukrainian Scientific Research Institute of Civil Protection UkrNDICZ [in Ukrainian].
20. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha Zakon Ukrayiny № 1264-XII vid 25 chervnya 1991 roku [On environmental protection: Law of Ukraine № 1264-XII June 25, 1991]] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 1991. № 41. St. 546 [in Ukrainian].
21. Rozrobkabazovykhelementivderzhavnykhstandartiv ekolohichnoyi bezpeky z metoyu stvorennya systemy prohozuvannya ta poperedzhennya neyadernykh katastrof i avariiv [Development of basic elements of state environmental safety standards for the purpose of creating a system of forecasting and prevention of non-nuclear disasters and accidents] Report on research work carried out at the Kharkiv State Technical University of Construction and Architecture (HDTUBA) of December 27, 1996. Kharkiv 38 [in Ukrainian].